

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSSR ze dne 15.11.1966, sp. zn. 4 Tz 75/66, ECLI:CZ:NS:1966:4.TZ.75.1966.1

Číslo: 11/1967

Právní věta: I. Ke zjišťování skutečného stavu věci podle § 2 odst. 5 tr. ř. II. U trestného činu rozkrádání majetku v socialistickém vlastnictví podle § 132 odst. 1 písm. a) tr. zák. se vyžaduje úmyslné zavinění, pro nějž je charakteristický prvek vůle. V rámci zjišťování úmyslu pachatele je proto nutno zkoumat z hledisek intelektuální složky to, jaké porušení nebo ohrožení chráněných zájmů si pachatel představoval, z hlediska volní složky pak nutno zkoumat, co chtěl pachatel svým jednáním způsobit, popř. s jakým následkem byl srozuměn. III. Z ustanovení § 43 odst. 2 tr. ř. vyplývá, že trestní soud může v trestním řízení rozhodnout o náhradě škody jen tehdy, jestliže poškozený nárok na náhradu škody v trestním řízení uplatní; o náhradě škody nemůže soud rozhodnout z moci úřední. Z návrhu poškozeného musí být patrná výše uplatňovaného nároku, a to alespoň minimální částka. Činí-li socialistická organizace návrh na náhradu škody prostřednictvím svého zástupce, který se účastní hlavního líčení, musí být tento zástupce oprávněnou osobou podle příslušných předpisů o zastupování (§ 22 odst. 1 obč. zák., § 22 hosp. zák. č. 109/1964 Sb.). IV. Při zjišťování rozsahu způsobené škody řídí se soud příslušnými hmotně-právními předpisy (např. § 443 obč. zák.). Tam, kde došlo k odcizení věci starší a opotřebované, přihlíží proto ke stáří věci, k míře jejího opotřebení, použitelnosti věci apod. U majetkových trestných činů je bezpečné zjištění výše škody rozhodujícím kritériem pro posouzení, zda jde o trestný čin, provinění nebo přestupek, důležitým spoluurčujícím hlediskem pro stanovení stupně nebezpečnosti činu pro společnost a základním předpokladem i pro správné rozhodnutí o nároku na náhradu škody. Proto podle § 89 odst. 1 písm. e) tr. ř. je třeba dokazovat v trestním řízení okolnosti umožňující stanovení povahy a výše škody způsobené trestným činem.

Soud: Nejvyšší soud ČSSR

Datum rozhodnutí: 15.11.1966

Spisová značka: 4 Tz 75/66

Číslo rozhodnutí: 11

Číslo sešitu: 2

Typ rozhodnutí: Rozhodnutí

Hesla: Náhrada škody

Předpisy: 40/1964 Sb. § 443 141/1961 Sb. § 89 odst. 1 písm. e

Druh: Rozhodnutí ve věcech trestních

Sbírkový text rozhodnutí:

Rozsudkem okresního soudu v M. ze dne 21. dubna 1965 sp. zn. 5 T 272/65 byli obvinění A, B a C uznáni vinnými trestným činem rozkrádání majetku v socialistickém vlastnictví podle § 132 odst. 1 písm. a) tr. zák.

Tento trestný čin spáchali podle zjištění soudu tím, že v době od srpna do listopadu 1964 u bývalé tratě ČSD z L. do M. vykopali ze země, a to obvinění A a B celkem 160 m telefonního kabelu v ceně 8840,- Kčs, obviněný C 100 m kabelu v ceně 5525,- Kčs, kabel odcizili a potom jej opálili a prodali ve sběrných surovinách a tak poškodili ČSD v M. obvinění A a B o 8840,- Kčs, obviněný C o 5525,- Kčs, tedy majetek, který je v socialistickém vlastnictví rozkrádali tak, že si přivlastnili věc z takového majetku tím, že se jí zmocnili.

Byli za to odsouzeni k trestu odnětí svobody obviněný A na 8 měsíců, jehož výkon byl podmíněně odložen na zkušební dobu dvou let, obviněná B k souhrnnému trestu odnětí svobody na 8 měsíců za současného zrušení rozsudku okresního soudu v M. ze dne 13. ledna 1965 sp. zn. 5 T 1226/64 ve výroku o trestu, jehož výkon byl rovněž podmíněně odložen na zkušební dobu dvou let, a obviněný C k nepodmíněnému trestu odnětí svobody na 10 měsíců. Obviněným A a B bylo podle § 228 odst. 1 tr. ř. uloženo, aby poškozenému podniku nahradili škodu v částce 8840,- Kčs, obviněnému C uloženo nahradit škodu v částce 5520,- Kčs.

Na základě stížnosti pro porušení zákona podané předsedou Nejvyššího soudu zrušil Nejvyšší soud napadený rozsudek v celém rozsahu a okresnímu soudu přikázal, aby věc znovu projednal a rozhodl.

Z odůvodnění:

Podle ustanovení § 2 odst. 5 tr. ř., orgány činné v trestním řízení postupují tak, aby byl zjištěn skutečný stav věci, a při svém rozhodování z něho vycházejí, objasňují se stejnou pečlivostí okolnosti svědčící proti obviněnému i okolnosti, které svědčí v jeho prospěch a provádějí v obou směrech důkazy, nevyčkávací návrhu stran, přičemž ani doznání obviněného je nezbavuje povinnosti přezkoumat a všemi dosažitelnými prostředky ověřit všechny okolnosti případu. Z těchto základních zásad trestního řízení plyne, že požadavek zjistit objektivní pravdu platí pro rozhodování kterékoliv otázky, kterou je třeba v trestním řízení řešit.

Okresní soud se těmito základními zásadami trestního řízení důsledně neřídil.

Za bezpečně zjištěno a prokázáno lze mít podle výsledků provedeného dokazování pouze tolik, že obvinění A a B v době od srpna do listopadu 1964 vykopali ze země u bývalé tratě ČSD z L. do M. několik metrů telefonního kabelu, který opálili a prodali ve sběrných surovinách. V ostatních směrech však nelze považovat skutková zjištění za přesná a úplná do té míry, že by jimi byl zjištěn skutečný stav věci.

Tak především zůstalo neobjasněno, zda a jakou účast měla při vykopávce kabelu obviněná B.

Obviněná sama doznala jen to, že sice viděla manžela (obviněného A) kabel vykopávat a že mu jej někdy pomáhala opalovat, sama však kabel nikdy nevykopávala ani nechodila prodávat do sběrný. Dodala, že ani nevěděla, kolik manžel za prodaný kabel dostal. Obviněný A v přípravném řízení sice vypověděl, že manželka někdy šla s ním a pomáhala mu trochu v kopání kabelu, při hlavním líčení však vypověděl, že chodil kabely vykopávat sám bez manželky.

Obviněný C vypověděl v tomto směru v přípravném řízení pouze všeobecně, že viděl vykopávat kabel obviněného A s B, při hlavním líčení zpřesnil svoji výpověď tak, že viděl obviněnou B pomáhat obviněnému A v kopání kabelu nejméně 2krát až 3krát, neví však, zda obviněná byla prodávat kabel ve sběrně.

Uvedené rozpory se okresní soud nepokusil nijak objasnit, ačkoliv se taková možnost naskýkala v podobě výslechu dalších osob, které se rovněž na vykopávce kabelu zúčastnily, z nichž některé také byly v přípravném řízení vyslechnuty. Okresní soud však žádnou z těchto osob nevyslechl a neprovedl ani důkaz čtením protokolů o výpovědi osob vyslýchaných v přípravném řízení ve smyslu §

211 tr. ř. Pokud tedy okresní soud za tohoto stavu uzavřel, že obviněná B vykopala společně s obviněným A celkem 160 m telefonního kabelu, učinil tak v rozporu s ustanovením § 2 odst. 5 tr. ř.

Vedle toho nelze považovat za bezpečně zjištěný počet metrů vykopaného kabelu, jak pokud jde o obviněného A, tak pokud jde o obviněného C.

Obviněný A v tomto směru vypověděl, že vykopával kabel asi 20krát, přičemž vždy vykopal asi 3, 4 nebo 5 m podle toho, jak měl kdy čas a tak celkem mohl vykopat 100 až 160 m kabelu. Kromě těchto údajů nebylo žádného jiného důkazu, z něhož by bylo možno čerpat přesnější údaje o počtu metrů tímto obviněným vykopaného kabelu a jímž by byly údaje obviněného A přezkoumány. Je proto i v tomto případě v rozporu s ustanovením § 2 odst. 5 tr. ř., jestliže za tohoto stavu okresní soud uvedl ve výroku o vině celkový počet metrů vykopaného kabelu 160 m, tedy nejvyšší, ačkoliv vzhledem k údajům obviněného mohlo jít o počet metrů podstatně nižší. Okresní soud neměl přehlédnout, že obviněný vedle jiného uváděl, že ve sběrně dostával za materiál z vykopávek 30,-, 30,- až 50,- i 100,- Kčs s tím, že celkem obdržel za tento materiál asi 1000,- Kčs. Tyto údaje měly vést okresní soud k tomu, aby zjistil u příslušné sběrně, kolik předmětného materiálu tam obviněný předal. Výsledky tohoto zjištění mohly pak dále za pomoci příslušného znalce vést k přesnějšímu výpočtu metrů vykopaného kabelu. Jestliže tak okresní soud nepostupoval, nelze mít za to, že přezkoumal a všemi dosažitelnými prostředky ověřil všechny okolnosti případu. Při tom vzhledem k tomu, že o skutečném počtu metrů vykopaného kabelu nutno mít za dosavadního stavu pochybnosti, porušil okresní soud i další zásadu trestního řízení spočívající v tom, že v pochybnostech nutno se přiklonit k mínění pro obviněného příznivějšímu (in dubio pro reo), jestliže přisoudil obviněnému A společně s jeho manželkou nejvyšší počet metrů vykopaného kabelu.

Obdobně je tomu i v případě obviněného C, neboť i on počet metrů vykopaného kabelu určil ničím nepodloženým odhadem a okresní soud neučinil nic pro podporu nebo zpřesnění tohoto odhadu, ačkoliv se zde naskýtal stejné možnosti jako u obviněného A.

Dále okresní soud pochybil i při zjišťování skutečné výše škody způsobené trestným činem.

U majetkových trestných činů je bezpečné zjištění výše škody vždy velmi důležité, neboť rozsah škody jako účinek trestného činu je jednak rozhodujícím kritériem pro posouzení, zda jde o trestný čin nebo o provinění, případně přestupek, a jednak je důležitým spoluurčujícím hlediskem pro posouzení stupně nebezpečnosti činu pro společnost. Kromě toho pečlivé zjištění skutečné výše škody je základním předpokladem i pro správné rozhodnutí o případném uplatňovaném nároku na náhradu škody ze strany poškozeného nebo prokurátora. Proto také podle § 89 odst. 1 písm. e) tr. ř. mají být předmětem dokazování v trestním řízení i okolnosti umožňující stanovení povahy a výše škody způsobené trestným činem. Je pak rovněž třeba, aby soud při zjišťování rozsahu škody se řídil příslušnými hmotněprávními předpisy, v daném případě ustanovením § 443 obč. zák., podle něhož se při určení výše škody na věci vychází z ceny v době poškození. Z toho vyplývá, že tam, kde došlo k odcizení věci starší s opotřebované, je třeba vždy přihlížet ke stáří, míře opotřebení, používání věci apod.

Okresní soud při závěrech o výši škody způsobené trestným činem vycházel z výpovědi informovaného zástupce poškozené socialistické organizace M. Ten v přípravném řízení vypověděl, že v předmětné věci šlo o dálkový kabel skupiny HM 4818524 DKP 3 x 2 x 1,3 RP + 60, 4 x 0,9 DM, který byl umístěn v zemi po dobu 8 roků, přičemž v praxi se počítá se životností tohoto kabelu po dobu 50 roků, a proto měl být použit ještě jinde, že hodnota nového kabelu činí za 1 km 80 360,- Kčs, odpis za 8 let činí 25 715,20 Kčs, tudíž že vykopáním 1040 m kabelu cizími lidmi vznikla škoda ve výši 54 644,80 Kčs. Týž při hlavním líčení dodal, že šlo o kabel takřka nový, který měl být použit na jiné trati. V tomtéž smyslu vyznívá i vyčíslení škody předložené ČSD, které bylo při hlavním líčení konstatováno s tím, že odpočet za upotřebení za 8 let se rovná 4 , takže po tomto odpočtu činila cena

1 m kabelu 55,25 Kčs.

Nelze však přehlédnout, že v tomto směru jde pouze o vyjádření poškozeného, které není podloženo potřebnými písemnými doklady, jimiž by byla opodstatněnost vyčíslení škody podepřena. Okresní soud se proto neměl pouhým vyjádřením poškozeného ve vyličené formě spokojit. Měl vedle podrobnějšího výsledku zástupce poškozeného požadovat i příslušné písemnosti a doklady předmětného kabelu se týkající, případně zajistit odborné vyjádření příslušného znalce za tím účelem, aby sám mohl ve smyslu vpředu uvedených hledisek posoudit skutečnou výši škody způsobené trestným činem a nemusel být odkázán na údaje samotného poškozeného. Za tohoto stavu nelze mít za bezpečně zjištěno, že v době vykopávání měl 1 m kabelu hodnotu 55,25 Kčs, a v důsledku toho není bezpečně zjištěn ani rozsah škody jako účinku trestného činu.

V dalším je třeba zdůraznit, že nezbytnou součástí každého trestného činu je subjektivní stránka, která tvoří s ostatními znaky trestného činu jednotu. Proto také jako každý znak skutkové podstaty trestného činu jsou i znaky subjektivní předmětem dokazování.

U trestného činu rozkrádání majetku v socialistickém vlastnictví podle § 132 odst. 1 písm. a) tr. zák. se vyžaduje úmyslné zavinění, pro něž je charakteristický prvek vůle. V rámci zjišťování úmyslu pachatele proto nutno zkoumat z hledisek intelektuální složky to, jaké porušení nebo ohrožení chráněných zájmů si pachatel představoval, z hledisek volní složky pak třeba zkoumat, čeho pachatel svým jednáním chtěl docílit. Z toho vyplývá, že k naplnění skutkové podstaty citovaného trestného činu bylo třeba bezpečného zjištění, že obvinění jednali v úmyslu porušit objekt, tj. společenské zájmy na ochraně socialistického vlastnictví, že chtěli odejmout předmětný kabel z takového majetku a protože nutnou podmínkou citovaného trestného činu je, aby na takovém majetku byla způsobena škoda, mělo být bezpečně zjištěno, že chtěli tuto majetkovou škodu způsobit.

Posledně uvedená okolnost, tj. úmysl způsobit škodu na majetku v socialistickém vlastnictví, však nebyla bezpečně prokázána.

Obviněný A v rámci své obhajoby prohlašoval, že se necítí vinen trestným činem rozkrádání majetku v socialistickém vlastnictví proto, že nevěděl, že kabel nesmí vykopávat, neboť žádná tabulka o zákazu toho na místě nebyla. Uváděl dále, že kabel vykopával v domnění, že tam přijde zakladač a že kabel bude zahrabán. Přiznal v té souvislosti, že si chtěl přivydělat nějakou korunu. Když mu pak v říjnu 1964 jeden občan řekl, že je vykopávání kabelu zakázáno, přestal na vykopávky chodit.

Obviněná B vedle popírání účasti na výkopu kabelu vůbec, se hájila tím, že sice pomáhala manželovi jím vykopaný kabel opalovat, nevěděla však, zda se to smí či nikoliv.

Obviněný C sice prohlásil, že se cítí vinen, současně však na svoji obhajobu odůvodňoval výkop kabelu tím, že mu obviněný A říkal, že kabel již nebude nikdo potřebovat, a když viděl vykopávat obviněné A a B řekl si „co budu sedět doma, když kabel je tam v zemi škoda nechat“.

Okresní soud se touto obhajobou nijak nezabýval a v odůvodnění rozsudku nepravdivě uvedl, že všichni obvinění se k trestnému činu doznali a na svou obhajobu neuvedli nic podstatného.

V souvislosti s obhajobou obviněných nelze přehlédnout, že došlo k vykopání kabelu v délce přes 1 km fyzicky namáhavou činností z hloubky takřka jednoho metru za poměrně dlouhou dobu a veřejně, takže počínání obviněných – jak je i z připojené dokumentace zřejmé – nebylo ničím zastíráno, aniž byli obvinění někým na nesprávnost jejich jednání upozorněni. Přitom se tak stalo v místě zrušené trati. Z výpovědi svědka K lze zjistit, že už v září 1964 zjistil výkop kabelu v délce asi 50 m a za 14 dní z délce 200 m a že toto zjištění dvakrát hlásil svému nadřízenému Z, přesto však nebylo žádné opatření k zamezení dalšího výkopu kabelu učiněno. Neměl být přitom ponechán bez vysvětlení

rozpor mezi touto výpovědí a tvrzením svědka M při hlavním líčení, že o vykopávání kabelu se dověděli od VB. Za tohoto stavu není vyloučeno, že se obvinění domnívali, že kabel byl ponechán v zemi jako pro další provoz nepotřebný a tudíž je jeho výkopem, vyžadujícím značného úsilí, nepůsobí ČSD škodu, nýbrž naopak jeho prodejem ve sběrně užitek nejen sobě, ale i sběru barevných kovů. Tato obhajoba obviněných byla by opodstatněná zejména tehdy, když by podrobným výsledkem informovaného zástupce ČSD a z příslušné dokumentace – tak jak se mělo stát – bylo zjištěno, že provoz na zrušené trati neprobíhal delší dobu. V této souvislosti měla být zjištěna příčina, proč byl předmětný kabel tak dlouho v zemi, zda skutečně bylo počítáno s jeho výkopem v pozdější době a použitím jinde a zda a kdy skutečně byly práce s tím související zadány jinému národnímu podniku Automatizace železnic a dopravy Praha, jak se o tom zmiňoval svědek M.

Bez objasnění a došetření uvedených okolností a zhodnocení a prověření obhajoby obviněných nelze dojít k správnému závěru o jejich úmyslu a tudíž ani o tom, zda je dána subjektivní stránka trestného činu rozkrádání majetku v socialistickém vlastnictví podle § 132 odst. 1 písm. a) tr. zák.

Pochybení se pak dopustil okresní soud též v souvislosti s rozhodováním o náhradě škody.

Z ustanovení § 43 odst. 2 tr. ř. vyplývá, že nezbytnou podmínkou možnosti soudu rozhodovat v trestním řízení o náhradě škody je vedle nutnosti existence majetkové škody způsobené trestným činem i podmínka, aby nárok na náhradu škody byl uplatněn, neboť soud nemůže rozhodovat o náhradě škody z moci úřední. Návrh tedy musí být uplatněn takovou formou, z níž by bylo vedle jiného jasné patrné, zda poškozený nárok na náhradu škody požaduje či nikoliv a zda žádá, aby soud v odsuzujícím rozsudku uložil povinnost nahradit škodu způsobenou trestným činem. S tím souvisí i podmínka, aby vedle důvodu byla z návrhu na náhradu škody patrná i výše uplatňovaného nároku, a to alespoň minimální částkou. Nemohlo proto v daném případě postačit pro rozhodování o náhradě škody pouhé celkové vyčíslení ceny kabelu za 1040 m, s uvedením ceny za 1 m provedené ČSD s tím, že se k žalobě připojují a budou žádat náhradu škody. Nehledě k tomu, že – jak už byla o tom vpředu zmínka – toto vyčíslení nebylo podloženo konkrétními doklady, nelze takové neurčité vyjádření považovat za řádně uplatněný nárok na náhradu škody, protože z něj není jednak patrné, zda poškozený žádá o přiznání nároku na náhradu škody, jednak z něj není patrné, v jaké alespoň minimální výši má být škoda způsobená trestným činem uhrazena. Obvinění byli totiž žalováni pouze pro vykopání části předmětného kabelu z celkové délky 1040 m a vykopání zbylé části kabelu jinými osobami, které nebyly v této trestní věci žalovány, nelze spojovat se škodou způsobenou trestným činem.

Uvedené nedostatky a nepřesnosti ze strany poškozeného souvisí také s tím, že nikdo z orgánů činných v trestním řízení se neřídil důsledně ustanovením § 46 tr. ř., které jim přikazuje, že jsou povinny poškozeného o jeho právech poučit a poskytnout mu plnou možnost jejich uplatnění. Okresní soud navíc se neřídil ani ustanovením § 184 odst. 2 tr. ř. a neprojevil žádnou vlastní iniciativu za tím účelem, aby poškozená socialistická organizace mohla využít svých zákonných práv v náležitém rozsahu. Okresní soud přitom pochybil i v dalších směrech. Tak sice správně vyrozuměl poškozeného o hlavním líčení ve smyslu § 198 odst. 2 tr. ř., pominul však povinnost doručit poškozené socialistické organizaci obžalobu, stanovenou ustanovením § 196 odst. 1 tr. ř. Za vpředu zmíněného stavu, kdy nebylo možné považovat vyjádření poškozené socialistické organizace za řádně uplatněný návrh na náhradu škody, měl poškozený ještě možnost takový návrh učinit při hlavním líčení nejpozději před zahájením dokazování (§ 43 odst. 2, § 206 odst. 2 tr. ř.). Pokud pak po výsledku obviněných „informovaný“ zástupce ČSD M se vyjádřil v tom smyslu, že se v žalované výši připojuje s nárokem na náhradu škody, nelze takové vyjádření považovat za návrh na náhradu škody uplatněný včas. Přitom není ani zřejmé, zda návrh na náhradu škody za uvedenou poškozenou socialistickou organizaci byl uplatněn osobou k tomu oprávněnou. Oprávněným uplatnit nárok na náhradu škody je totiž vedle poškozeného samotného a prokurátora i jeho zmocněnec. V každém případě – zejména pokud je poškozeným socialistická organizace – musí však jít o osobu oprávněnou k tomu podle

příslušných předpisů o zastupování, přičemž nutno vycházet z ustanovení § 22 odst. 1 obč. zák. a § 22 hospodářského zákoníku č. 109/1964 Sb. Z protokolu o hlavním líčení však nelze zjistit, zda se M prokázal takovým dokladem, na základě něhož by ho bylo možno považovat za zástupce uvedené socialistické organizace, zejména když je označován pouze jako „informovaný“ zástupce.

Okresní soud měl proto poškozenou socialistickou organizaci patřičně poučit o náležitostech souvisících s uplatněním nároku na náhradu škody z hledisek uvedených v § 46 a § 184 odst. 2 tr. ř. a pokud by ani potom nebyl nárok náležitě konkretizován, bylo na místě odkázat poškozeného na řízení ve věcech občanskoprávních a nikoliv rozhodnout podle § 228 odst. 1 tr. ř.